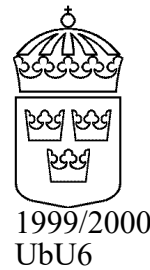


Utbildningsutskottets betänkande

1999/2000:UbU6

Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning



Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse med utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning jämte motioner. Samtliga motionsyrkanden avstyrks. Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Motionerna rör en rad olika områden som regeringen tar upp i skrivelsen, bl.a. allmän förskola, maxtaxa inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen, utveckling av skolan, värdegrundsfrågor, målen för grundskolan, kärnämnen i gymnasieskolan, lärarfrågor och den framtida vuxenutbildningen. Även betygen i skolan och lärlingsutbildning finns med bland sådant som behandlas i motionerna.

Moderata samlingspartiet, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet har var för sig avgivit reservationer såvitt avser utvecklingsplanen i huvudsak. Därutöver finns reservationer i fråga om särskolan från Vänsterpartiet respektive Centerpartiet och från Centerpartiet beträffande läs- och skrivfärdigheter.

Skrivelsen

Regeringen har i skrivelse 1998/99:121 Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning – samverkan, ansvar och utveckling berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i skrivelsen.

Motionerna

Motioner med anledning av skrivelsen

1998/99:Ub13 av Britt-Marie Danestig m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ge Skolverket i uppdrag att analysera ökningen av antalet elever i särskolan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att se till att alla barn känner till FN:s barnkonvention och dess innehåll,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ge Skolverket i uppdrag att ur ett jämställdhetsperspektiv granska de läromedel som används i skolan,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inte införa graderade betyg på kortare etapper av gymnasiets kärnkämnescurser,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att införa historia som kärnämnepå gymnasiet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det i den kommunala vuxenutbildningen även skall kunna ingå ett längre, självständigt, specialarbete som kan göras enskilt eller i mindre grupp,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda hur en eftergymnasial lärlingsutbildning skulle kunna utformas.

1998/99:Ub14 av Beatrice Ask m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den fortsatta utvecklingen av barn- och ungdomsskolan samt vuxenutbildningen.

1998/99:Ub15 av Barbro Westerholm m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det aldrig får råda någon tvekan om att skolans övergripande mål är att förmedla kunskap och färdigheter,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att undervisningen bör bli mer individanpassad,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att grundskolan bör vara tioårig och förskoleklassen utgöra det första året,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den allmänna förskolan skall erbjudas alla barn från tre års ålder,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att införa en sexgradig betygsskala,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett fristående kvalitetsinstitut,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en nationell handlingsplan om ungas drogmissbruk,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utveckla ett system, där alla ungdomar/vuxna har en utbildningsbank med rätt till gymnasieutbildning och vissa kompletteringar, oavsett när utbildningen genomförs,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det är angeläget att ett jämställdhetsperspektiv används i skolan.

1998/99:Ub16 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införandet av allmän förskola,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om föräldrarnas rättighet att välja omsorgsform för sitt/sina barn,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av maxtaxa inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kommunen avgör huruvida arbetslösa föräldrar skall ha samma rätt till barnomsorg som föräldrar som förvärvsarbetar eller ej,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om grundskolans ansvar för elever som inte uppnår gymnasiebehörighet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om individuella studieplaner och åtgärdsprogram,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skolans värdegrund skall vila på den tradition som förvaltas av kristen etik och västerländsk humanism,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gymnasieexamen och högskolebehörighet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en modern lärlingsutbildning,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om värdet av olika utbildningar,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att studiefinansiering för vuxenstudier skall förändras till att bli rättvis och förutsägbar för enskilda,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att samma rättigheter som gäller för vuxna att gå på grundläggande vuxenutbildning skall gälla för dem som har gått särskola till att delta i särsvux,

14. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av Skolverkets roll och därefter tar ställning till huruvida det skall bli regeringens stabsorgan.

Motioner från allmänna motionstiden 1998/99

1998/99:Ub227 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av kursplaner och läroplaner för att stärka läs- och skrivfärdigheterna,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om best practices,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en nationell kampanj för ökat läsande,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om särskolorna,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tidig diagnostisering.

1998/99:Ub269 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

Utskottet

Inledning

I propositionen om ansvaret för skolan (prop. 1990/91:18, bet. UbU4, rskr. 76) angavs att underlag och riktlinjer för utvecklingen på skolområdet skall tas fram i samband med den fördjupade prövningen av skolans verksamhet. Riktlinjerna borde presenteras i form av en utvecklingsplan för skolområdet, som i viktiga delar underställs riksdagen. I propositionen angavs vidare att utvecklingsplanen framför allt skall vara statsmakternas policydokument för skolverksamheten. Som sådant kommer planen också indirekt att vara av betydelse för planeringsarbetet på kommunal nivå och för det lokala utvecklingsarbetet. Den första utvecklingsplanen avsåg perioden 1994/95–1996/97 (skr. 1993/94:183). Den andra utvecklingsplanen omfattade perioden 1997/98–1998/99 (skr. 1996/97:112).

Regeringen redovisar i förevarande skrivelse, som lades fram för riksdagen före sommaren vid förra riksmötet, sin bild av utvecklingen och sina prioriteringar under de närmaste två åren. Temat för utvecklingsplanen är samverkan, ansvar och utveckling.

I detta betänkande behandlar utskottet dels motionsyrkanden som har väckts med anledning av skrivelsen, dels sex motionsyrkanden från den allmänna motionstiden under förra riksmötet. Utskottet redovisar först skrivelsens huvudsakliga innehåll. Därefter behandlar utskottet under olika avsnitt förskolan, grund- och gymnasieskolan, vuxenutbildningen, Skolverket samt särskolan. Sist behandlas under avsnittet Övrigt motionsyrkanden om läs- och skrivfärdigheter m.m.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen framhåller att ett gemensamt ansvarstagande från stat och kommun krävs för att skolväsendet skall lyckas i sitt uppdrag. Den målstyrda verksamheten kräver goda instrument på alla nivåer för kontinuerlig uppföljning och utvärdering för att en likvärdig kvalitet skall kunna garanteras. Trots att resultaten i svensk skola och vuxenutbildning i internationell jämförelse är goda, finns det fortfarande brister. Regeringen anser att det därför är viktigt att stödja den positiva skolutveckling som pågår, att uppmärksamma varje enskild elev som riskerar att inte nå målen och att erbjuda erforderligt stöd. Lärare och skolledare har nyckeln till förändring och skolutveckling. Kompetensutveckling och internationalisering är redskap för att öka likvärdighet och kvalitet.

Några utvecklingsområden som särskilt behandlas i skrivelsen är skolans värdegrund, språkutveckling, matematik, naturvetenskap, teknik och miljö.

Regeringen framhåller bl.a. att förskolans, fritidshemmets, skolans och vuxenutbildningens uppgift att förmedla och förankra grundläggande demokratiska värderingar och främja lärande går hand i hand och kan inte särskil-

jas. Personlig utveckling och lärande hör ihop. Värdegrunden handlar om det demokratiska uppdraget – om ett förhållningssätt till våra medmänniskor, alla människors lika värde, jämställdhet, respekt och förståelse för olikheter, ett sätt att se på rättigheter, skyldigheter och ansvar.

Enligt regeringen bör kvaliteten och tillgängligheten i förskolan öka. Initiativ kommer att tas för att stödja en ökad måluppfyllelse i skolan. Gymnasieskolans utbud av nationella program kommer att revideras. Vuxenutbildningen kommer att utvecklas och förändras under de närmaste åren.

Förskolan

Skrivelsen

Enligt regeringen kommer arbetet med att utveckla förskolans pedagogiska roll och göra den till en del av utbildningssystemet att fortsätta. Förslag kommer att lämnas om införande av en allmän förskola för alla fyra- och femåringar. Verksamheten kommer att vara avgiftsfri och omfatta minst tre timmar om dagen. Den allmänna förskolan införs stegvis med start år 2001. I ett första steg införs allmän förskola i socialt utsatta bostadsområden. Avgiftstak – maxtaxa – införs i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. En arbetsgrupp har tillsatts inom Regeringskansliet för att utarbeta förslag om införande av allmän förskola och maxtaxa. (Arbetsgruppens förslag har redovisats tidigare i höst.) Regeringen anser vidare att det är viktigt att överväga om förskolan bör bli en egen skolform. Denna fråga utreds inom ramen för skollagsöversynen (dir. 1999:15).

Motionerna

Enligt Moderata samlingspartiet (motion 1998/99:Ub14 i motsvarande del) måste regeringens prioritering av allmän förskoleverksamhet ses som ytterligare ett led i socialiseringen av familjepolitiken. Utöver minskad valfrihet och färre alternativ innebär kraftigt ökade utgifter för barnomsorg och förskola risk för besparingar i skolan. Moderaterna anser att det finns goda skäl att skilja på den obligatoriska skolan och verksamheter som är frivilliga för familjerna att ta del av. Om förskoleklassens tid är en integrerad del av dagen, försvåras möjligheterna att välja alternativ barnomsorg. Förskolans skolförberedande arbete skall hållas samman så att föräldrar och elever ges en realistisk möjlighet att välja barnomsorg, heter det i motionen.

Kristdemokraterna avvisar i motion 1998/99:Ub16 införandet av en allmän förskola (yrk. 1). Målet måste vara att föräldrar ges möjlighet att avgöra vilken omsorgsform man önskar för sitt barn, och att detta så långt möjligt tillgodoses. Samhällets uppgift bör vara att skapa förutsättningar så att olika omsorgsalternativ, inklusive möjlighet att själv sköta barnomsorgen, finns att tillgå. Detta åstadkommer man genom att skapa likvärdiga villkor mellan olika omsorgsformer (yrk. 2). Kristdemokraterna avvisar att en statlig maxtaxa införs. Det är anmärkningsvärt med en politik som tydligt ger höginkomsttagare ett utökat stöd med gemensamma skattemedel och att kommunernas självstyre begränsas. Konsekvenserna för öppen förskola och familje-

daghem är oklara, heter det i motionen (yrk. 3). Kristdemokraterna har inget att erinra mot att barn till arbetslösa erbjuds tillgång till samma omsorgsformer som andra barn. De anser dock inte att generella regler bör införas. Det enskilda barnets behov skall vara utgångspunkten när beslut fattas (yrk. 4).

Folkpartiet är positivt till att en allmän förskola införs för alla fyra- och femåringar. Folkpartiet anser dock att den allmänna förskolan bör erbjudas alla barn från tre års ålder (motion 1998/99:Ub15 yrk. 4).

Utskottets bedömning

Sedan Utbildningsdepartementet övertog ansvaret för förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen från Socialdepartementet den 1 juli 1996 har ett omfattande reformarbete inletts. Barnomsorgslagstiftningen överfördes den 1 januari 1998 från socialtjänstlagen till skollagen. Vid samma tidpunkt övertog Skolverket tillsynsansvaret från Socialstyrelsen. Förskoleklassen har införts som en frivillig egen skolform. Förskollärare och fritidspedagoger har fått möjlighet att undervisa i skolan. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) har anpassats till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet. Förskolan fick sin första läroplan i augusti 1998 (Lpfö 98), som till sin struktur är uppbyggd på i huvudsak samma sätt som övriga läroplaner på skolans område. Den skall även ligga till grund för bedömningen av kvalitetskrav vid tillståndsprovning av enskilda förskolor och vara vägledande för familjedaghemmens verksamhet. Den nya läroplanen tydliggör förskolans roll för utveckling och lärande. Förskolan har därmed blivit det första steget i samhällets samlade utbildningssystem för barn, ungdomar och vuxna och det första steget i det livslånga lärandet.

Förskolans pedagogiska roll har således förstärkts och tydliggjorts. Utskottet anser i likhet med regeringen att det är angeläget med en fortsatt utveckling av kvaliteten i förskolan med utgångspunkt i läroplanen och att även övrig förskoleverksamhet bör omfattas av denna utveckling. Utskottet erinrar i sammanhanget om att Skolverket har fått regeringens uppdrag att utifrån läroplanens värdegrund utfärda Allmänna råd för familjedaghem, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet.

Regeringen har i 1999 års ekonomiska vårproposition (prop. 1998/99:100) avsatt ett utrymme för att fr.o.m. år 2001 stegvis införa en allmän förskola och maxtaxa inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. I budgetpropositionen för 2000 (prop. 1999/2000:1, utg.omr. 16) har för ändamålet beräknats 1,7 miljarder kronor för år 2001 och 3,4 miljarder kronor för år 2002.

Vidare har regeringen i samband med propositionen *Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet* (prop. 1997/98:165) beräknat medel för treårsperioden 1 juli 1999–1 juli 2002 att fördelas till ett antal kommuner för att bl.a. underlätta för dessa att erbjuda förskola från tre års ålder till barn i storstädernas utsatta bostadsområden. Riksdagen har i samband med behandlingen av budgetpropositionen för år 1999 beslutat anvisa medlen (utg.omr. 16, anslag A5 Förstärkning av utbildning i storstadsregionerna). I 1999 års ekonomiska vårproposition avsattes även medel för andra halvåret 2002 för detta ändamål. Av budgetpropositionen för 2000 (prop.

1999/2000:1, utg.omr. 16) framgår att Storstadsdelegationen inom Regeringskansliet har till uppgift att förbereda utvecklingsavtal mellan staten och sju storstadskommuner om åtgärder i socialt utsatta bostadsområden. I avtalet, som avses börja löpa hösten 1999, kommer medel att fördelas bl.a. för en utbyggd förskoleverksamhet. 150 miljoner kronor om året har avsatts under en treårsperiod (1 juli 1999–1 juli 2002). Regeringen beräknar ytterligare 75 miljoner kronor för verksamheten hösten 2002. För att kommunerna skall få del av dessa medel bör enligt budgetpropositionen ambitionen vara att tre–femåringarna i de berörda bostadsområdena erbjuds avgiftsfri förskola under minst tre timmar om dagen med en särskild inriktning på barns språkutveckling. Utskottet kommer att senare i höst behandla förslagen i budgetpropositionen.

En arbetsgrupp inom Regeringskansliet har, som redan framgått, haft i uppdrag att utarbeta förslag om införande av allmän förskola och maxtaxa. Arbetsgruppen har nyligen lämnat sina förslag till regeringen. Utskottet kan konstatera att frågan för närvarande bereds inom Regeringskansliet och att något konkret förslag ännu inte har lämnats till riksdagen.

Utskottet vill dock i sammanhanget erinra om att utskottet tidigare vid flera tillfällen behandlat frågor om rätten att delta i förskoleverksamhet (senast i bet. 1998/99:UbU10). Utskottet har ansett det oroande att denna rätt på senare tid urholkats genom att kommunerna successivt har skärpt reglerna för rätten till barnomsorg. Det är inte rimligt att arbetslöshet i familjen i nära hälften av landets kommuner innebär att barnet mister platsen i barnomsorgen.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört avstyrks motionerna 1998/99:Ub14 (delvis), 1998/99:Ub15 yrkande 4 och 1998/99:Ub16 yrkandena 1–4.

Grundskolan och gymnasieskolan

Skrivelsen

Regeringen pekar på att resultaten i den svenska skolan i ett internationellt perspektiv står sig ganska väl. Liksom i andra länder varierar dock resultaten i hög grad mellan olika skolor. Regeringen betonar att resultaten noga måste analyseras för att måluppfyllelsen ytterligare skall öka. Drygt 91 % av eleverna i grundskolan var enligt betygsstatistik våren 1998 behöriga att tas in på ett nationellt program i gymnasieskolan. Skolverket kommer att få ett uppdrag att utvärdera och stödja grundskolornas arbete med målen ”att sträva emot” med särskild uppmärksamhet på avstämningen i årskurs 5. Regeringen anser att en femårig försöksverksamhet utan centralt fastställd timplan i grundskolan bör genomföras i ett antal kommuner med start fr.o.m. höstterminen år 2000 (prop. 1998/99:110 *Vissa skolfrågor m.m.*). En expertgrupp kommer att tillsättas för att analysera behov av insatser för att stärka den individuella planeringen och måluppfyllelsen i grundskolan.

Andelen elever med slutbetyg i gymnasieskolan bör enligt regeringen öka. I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1997/98:169, bet. 1998/99:UbU3) har

Skolverket fått i uppdrag att göra en översyn av nuvarande kärnämnen i syfte att etappindela dem. Regeringen betonar att alla elever i gymnasieskolan måste få de grundläggande kunskaper som kärnämnen avser att ge. Elevernas rätt till undervisning behöver säkras. Regeringen avser därför att följa hur bestämmelserna om undervisningstid tillämpas. Rätten till stöd i gymnasieskolan kommer att förtydligas. Krav på åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd kommer att införas.

En utredning kommer att få i uppdrag att göra en översyn av gymnasieskolans programutbud. Utredningen avses också få i uppdrag att utvärdera effekterna dels av gymnasieskolor i små kommuner, dels av det ökade utbudet av lokala utbildningsinriktningar. Vidare avser regeringen att tillsätta en utredare med uppdrag att se över studie- och yrkesvägledningens funktion och kvalitet. Regeringen anser att det är rimligt att anpassa omfattningen av arbetsplatsförlagd utbildning (APU) till de möjligheter och behov som finns för varje program. Regeringen betonar att inget program med yrkesämnen bör få genomföras utan APU. En kommun som inte kan erbjuda APU för ett visst program bör inte få erbjuda utbildning på detta program. En ny lärlingsutbildning införs den 1 juli 2000. Det individuella programmet utvecklas enligt förslag i propositionen *Vissa skolfrågor m.m.* (prop. 1998/99:110).

Skolverket kommer att få i uppdrag att kartlägga och granska undervisningen i skolor med ett stort antal elever med utländsk bakgrund. Särskilda medel kommer att avsättas för kompetensutveckling av lärare. Vidare kommer en arbetsgrupp att tillsättas inom Regeringskansliet för att förbereda även andra insatser inom det mångkulturella området.

En särskild arbetsgrupp med skolledare kommer att inbjudas till Utbildningsdepartementet för att diskutera frågor kring skolledarens roll. Initiativ kommer att tas för att inbjuda företrädare för Svenska Kommunförbundet samt lärarnas och skolledarnas fackliga organisationer till gemensamma diskussioner om kompetensutvecklingsfrågor och regionala utvecklingscentrum.

Motionerna

Moderata samlingspartiet betonar att grundskolan måste ges högsta prioritet i syfte att garantera alla elever likvärdiga förutsättningar och möjligheter (motion 1998/99:Ub14 i motsvarande del). Grundskolans ansvar måste förtydligas. Elever med otillräckliga kunskaper bör erbjudas ett extra år i grundskolan. Moderaterna anser vidare att skolan måste ha tydliga regler för sin verksamhet. De är allvarligt oroade för bristande ordning, skolk, mobbning m.m. i skolan. De finner det anmärkningsvärt att regeringen inte tar den växande lärarbristen på större allvar. En modernisering av skolan som arbetsplats krävs för att rekrytera, behålla och ge lärare utvecklingsmöjligheter. Lärarkryteringen bör breddas och lärarcertifikat införas. Genom att överföra ansvaret för skolans finansiering till staten och rikta anslagen direkt till skolorna – en nationell skolpeng – garanteras alla elever rätt att välja skola och skolorna garanteras mer likvärdiga villkor. Avhoppet från gymnasieskolan bland invandrarelever är alarmerande. Moderaterna ifrågasätter beslutet att jämställa svenska som andraspråk med svenska vid antagning till gymnasie-

skolan och efterlyser en utvärdering av beslutet. Det behövs ett fristående nationellt kvalitetsinstitut för att granska, utvärdera och redovisa skolornas resultat. De nationella proven skall tillmätas större betydelse. Betyg skall ges tidigare. Det behövs också en oberoende analys av hur skolorna använder sina resurser. När det gäller gymnasieskolan bör en tredelad kvalitetssatsning genomföras, ett fritt skolval, en obligatorisk gymnasieexamen och ett fristående kvalitetsinstitut. Det behövs alternativa kärnkämnescurser, färre kärnämnen, fler betygssteg, möjlighet att tentera upp betygen, avskaffande av timplanerna, fler forskarutbildade lärare, utbildning i entreprenörskap, en modern lärlingsutbildning i samarbete med näringslivet, mer utbildning bör läggas ut på entreprenad och fria självständiga gymnasieskolor med olika profileringar bör inrättas. Moderaterna vill också satsa på en utbyggnad av den digitala infrastrukturen samt utbildningsprojekt för att höja lärarnas IT-kompetens och distansutbildning.

Kristdemokraterna framhåller i motion 1998/99:Ub16 grundskolans ansvar för elever som inte uppnår gymnasiebehörighet. Alla elever skall ges möjlighet att nå utbildningsmålen (yrk. 5). Vidare bör elever i behov av särskilt stöd i gymnasieskolan få sina behov bättre tillgodosedda. Elevens behov måste stå i centrum. Åtgärdsprogram skall användas som kvalificerade pedagogiska instrument för samarbetet mellan elev, lärare och föräldrar (yrk. 6). De betonar att skolans värdegrund skall vila på den tradition som förvaltas av kristen etik och västerländsk humanism. Det är viktigt att förtydliga vilken värdegrund som avses och var den har sina rötter, heter det i motionen (yrk. 7). Kravet på livslångt lärande innebär att nya former för återkommande utbildning måste skapas. Kravet på högskolebehörighet måste inte omedelbart gälla för alla elever. Det skall dock alltid finnas möjlighet att komplettera utbildningen (yrk. 8). En modern lärlingsutbildning bör inrättas. Skolan och arbetslivet måste dela på ansvaret. Ett sätt är att införa en fyraårig lärlingsutbildning, där skolan och arbetslivet delar på ansvaret och där eleven kan börja lärlingsdelen direkt från första året. Utbildningen skall avslutas med gesällprov (yrk. 9).

Folkpartiet betonar i motion 1998/99:Ub15 att det aldrig får råda någon tvekan om att skolans övergripande mål är att förmedla kunskaper och färdigheter. Skolans uppgift är att ge alla människor kunskaper så att de kan förverkliga sina livsmål (yrk. 1). Undervisningen bör bli mer individanpassad. Den likformiga skolan, utformad för genomsnittseleven, stjälpel elever med särskilda behov och kväver lusten att lära mer. Skolan skall anpassas efter skolelevens olika behov – inte tvärtom (yrk. 2). Grundskolan skall vara tioårig och förskoleklassen skall utgöra det första året. Den utökade tiden skall användas till att befästa de baskunskaper som skolan i dag inte lyckas ge alla elever. I en tioårig grundskola blir undervisningen mer flexibel och skolan kan möta eleven på hans/hennes nivå, heter det i motionen (yrk. 3). Betygsskalan skall vara sexgradig för att ge en rättvisare bild av elevens kunskapsnivå (yrk. 5). Folkpartiet vill inrätta ett från Skolverket fristående kvalitetsinstitut. Det skulle t.ex. kunna bestå av företrädare för universitet och högskolor, kommuner, ideella organisationer och näringsliv. Institutet skall även ha rätt att kritisera brister i den förda regeringspolitiken, något som en kvalitetsinstans som Skolverket inte har rätt till (yrk. 6). En nationell

handlingsplan om ungas drogmisbruk bör utarbetas. Skolan måste ställa tydliga krav på alla som vistas i skolan, bl.a. skall bruk av alkohol, narkotika och tobak inte accepteras (yrk. 7). Det är angeläget att ett jämställdhetsperspektiv används i skolan. Undervisningen måste planeras med medvetenheten om att det finns stereotypa könsroller. Pedagogik och metodik måste anpassas så att såväl flickor som pojkar kan intressera sig och aktivt ta del av undervisningen (yrk. 9).

Vänsterpartiet anser i motion 1998/99:Ub13 att skolan måste se till att alla barn känner till FN:s barnkonvention och dess innehåll (yrk. 2). Skolverket bör ges i uppdrag att granska de läromedel som används i skolan ur ett jämställdhetsperspektiv. En sådan kritisk granskning av läromedel borde vara ett naturligt inslag såväl vid inköp av läromedel som i samtal med eleverna vid användningen av läromedlen i undervisningen. Den diskussionen skulle befrämjas av att Skolverket gör en genomgripande granskning av läromedlen. Även olika gratismaterial bör granskas ur jämställdhetsperspektivet (yrk. 3). Vänsterpartiet framhåller vidare vikten av att översynen i fråga om etappindelning av kärnämnen inte resulterar i förslag om fasta uppdelningar i kortare kurser. Det bör inte heller införas graderade betyg på kortare etapper av kärnämneskurserna eftersom det ytterligare skulle öka stressen och betygshetsen i skolan (yrk. 4). Ämnet historia bör införas som kärnämnepå gymnasieskolan. Kunskap om och insikt i den egna historien är en förutsättning för kritiskt tänkande och ett demokratiskt förhållningssätt, heter det i motionen (yrk. 5).

Utskottets bedömning

Utskottet kan inledningsvis konstatera att merparten av de frågor som tas upp i motionsyrkandena har behandlats av utskottet under våren vid förra riksmötet eller tidigare denna höst (bet. 1998/99:UbU3, 1998/99:UbU6, 1998/99:UbU11 och yttr. 1999/2000:UbU1y). Utskottet avstyrkte de då aktuella yrkandena och riksdagen har avslagit dem. Utskottet kommer att i detta sammanhang endast kortfattat behandla frågorna. Utskottet tar först upp frågor med anknytning huvudsakligen till grundskolan, därefter frågor med anknytning till gymnasieskolan och sist yrkanden om bl.a. betyg, fristående kvalitetsinstitut, jämställdhet i skolan och skolans personal.

Frågor om skolstartsålder, *grundskolans omfattning m.m.* har senast behandlats av utskottet i betänkande 1998/99:UbU11 (s. 14). Utskottet ansåg att det i nuvarande reglering av skolstartsålder finns en betydande flexibilitet. Alla elever har rätt att delta i förskoleklassen. Det finns möjlighet att börja grundskolan vid sex eller sju års ålder. Om det finns särskilda skäl och ett barns vårdnadshavare begär det kan skolstarten skjutas upp till det år barnet fyller åtta år. Utskottet betonade att alla elever skall ges förutsättningar att lyckas i skolan och att skolhuvudmannen har ett tydligt ansvar för att alla elever ges möjlighet att uppnå grundskolans mål. Utskottet erinrade om att det finns bestämmelser i skollagen (4 kap. 10 §) som gör det möjligt för elever som har behov av längre tid i grundskolan att fullfölja utbildningen efter det att skolplikten upphört. Vidare finns det möjlighet att inom det

individuella programmet i gymnasieskolan läsa kurser på grundskolenivå för att senare gå över till ett nationellt eller ett specialutformat program.

Utskottet vill än en gång betona vikten av att alla elever ges möjlighet att nå målen för grundskolan. Det är av stor vikt att varje kommun och skola noga analyserar resultaten, värderar dem och anger konkreta åtgärder för förbättringar. Utskottet delar därvidlag motionärernas uppfattning. Det är också viktigt att det finns möjlighet till varierande lösningar för de elever som inte uppnår kunskapsmålen i årskurs 9. Utskottet vill i sammanhanget redovisa att utskottet tidigare denna dag har tillstyrkt regeringens förslag i propositionen *Vissa skolfrågor m.m.* (prop. 1998/99:110, bet. 1999/2000:UbU5) om ett förtydligande m.m. av det individuella programmet. Det bör också framhållas att ett flertal åtgärder har vidtagits under senare år för att stärka arbetet med att bedöma, värdera och utveckla kvaliteten i skolan.

Utskottet vill något beröra frågan om en *individ Anpassning av undervisning* i grundskolan. Utskottet har också tidigare denna dag (bet. 1999/2000:UbU5) behandlat frågan om en försöksverksamhet med undervisning i grundskolan utan centralt fastställd timplan. Utskottet hade inte något att erinra mot vad regeringen anfört. Utskottet betonade bl.a. att målen i läroplan och kursplaner måste vara det viktigaste styrinstrumentet, inte vilken tid som används för att nå dit. Vidare framhöll utskottet vikten av att skolan – i enlighet med gällande förordningar – arbetar på ett sådant sätt att varje elevs resultat och skolsituation ständigt följs. I försöksverksamheten med avskaffad timplan i grundskolan blir frågan om individuell planering för enskilda elever ännu mer betydelsefull. Utskottet vill än en gång betona vikten av att tillräckliga resurser avsätts i kommunerna för *elever i behov av särskilt stöd* och att åtgärdsprogram upprättas för dessa elever. Utskottet vill även peka på de av regeringen planerade åtgärderna, bl.a. uppdrag till Skolverket att utvärdera och stödja grundskolornas arbete med målen ”att sträva emot” och tillsättandet av en expertgrupp för att analysera behov av insatser för att stärka den individuella planeringen och måluppfyllelsen i grundskolan.

Riksdagen har hösten 1996 beslutat om en sådan ändring i skollagen (5 kap. 5 §) att godkänt betyg i *svenska som andraspråk* skall vara alternativ till godkänt betyg i svenska för behörighet till gymnasieskolans nationella och specialutformade program (prop. 1995/96:206, bet. 1996/97:UbU5, rskr. 1996/97:15). Motionsförslag om ändring av detta riksdagsbeslut har avslagits av riksdagen våren 1997 (bet. 1996/97:UbU8) och våren 1998 (bet. 1997/98:UbU11). Utskottet står fast vid sin bedömning att kunskaper motsvarande godkänt betyg i svenska som andraspråk är en tillräcklig grund för att kunna följa programmen i gymnasieskolan. Det ingår i Skolverkets allmänna uppdrag att följa upp och utvärdera skolans verksamhet. Utskottet är inte berett att ta initiativ till en särskild utvärdering av nämnda riksdagsbeslut. Utskottet vill dock i sammanhanget peka på att regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att kartlägga och granska undervisningen i skolor med ett stort antal elever med utländsk bakgrund. Särskilda medel kommer att avsättas för kompetensutveckling av lärare i skolor med elever med många olika nationaliteter och språk. Vidare kommer enligt skrivelsen en arbetsgrupp att tillsättas inom Regeringskansliet med uppdrag att utforma förslag

till konkreta insatser inom området. Utskottet anser att de av regeringen redovisade åtgärderna är angelägna.

Moderaternas förslag om införande av en *nationell skolpeng* har behandlats av riksdagen ett flertal gånger (jfr senast bet. 1998/99:UbU1 s. 37 och yttr. 1998/99:UbU3y s. 6). Riksdagen har varje gång avslagit förslaget. Utskottet ser ingen anledning att föreslå ändring av ställningstagandet.

Frågor med anknytning till *skolans värdegrund, mobbning m.m.* i skolan har behandlats utförligt senast i betänkande 1998/99:UbU11 (s. 21–26) och frågor om *undervisning om alkohol, narkotika och tobak* (ANT) i samma betänkande (s. 26–28). Utskottet avstyrkte och riksdagen avslog yrkandena. Utskottet har ingen annan uppfattning nu och hänvisar därför till vad utskottet då anförde.

Utskottet övergår nu till att behandla motionsyrkanden med anknytning till *gymnasieskolan*.

I likhet med regeringen anser utskottet att resultatet i gymnasieskolan behöver förbättras och att andelen elever med slutbetyg bör öka. Det pågår en omfattande utveckling av gymnasieskolan. Skolverket har på riksdagens initiativ fått i uppdrag att göra en översyn av nuvarande *kärnämnen* i syfte att etappindela dem. Skolverket har nyligen redovisat uppdraget. Frågan bereds nu inom Regeringskansliet. Det finns enligt utskottets uppfattning inte anledning för riksdagen att föregripa pågående beredningsarbete och nu uttala en uppfattning huruvida betygsättning eller inte skall ske på delar av kärnämneskurser. Vidare har regeringen i propositionen *Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet* (prop. 1998/99:169) informerat om sin avsikt att ytterligare bereda frågan om de små kärnämnenas – religionskunskap, naturkunskap och estetisk verksamhet – innehåll och struktur. Det ankommer på riksdagen att besluta om kärnämnen i gymnasieskolan. Enligt utskottets uppfattning bör dock riksdagen inte heller i denna fråga föregripa regeringens fortsatta beredning genom uttalande om hur många och vilka ämnen som fortsättningsvis skall ingå i kärnämnesutbudet.

Beträffande förslaget att införa *ämnet historia* som kärnämnemne hänvisar utskottet till vad utskottet tidigare anförde i denna fråga (bet. 1998/99:UbU3 s. 21). Utskottet betonade vikten av att eleverna får kunskaper i historia. Detta har också uttryckts i läroplanen (Lpf 94). Där anges bl.a. att undervisningen skall ge ett historiskt perspektiv, som bl.a. låter eleverna utveckla beredskapen inför framtiden, förståelsen för kunskapers relativitet och förmågan till dynamiskt tänkande. Utskottet pekade också på att det i kursplanen för kärnämnemnet samhällskunskap bl.a. anges att eleverna skall kunna sätta in utvecklingen av det svenska samhället i ett globalt perspektiv såväl i nutid som i historisk belysning. Eleverna skall efter genomgången kurs kunna lägga historiska perspektiv på den ekonomiska, politiska och sociala utvecklingen. Utskottet förutsatte att det historiska perspektivet i ämnet inte försvagas i samband med revidering av kursplanen i ämnet.

Utskottet hänvisar till samma betänkande (s. 21) även när det gäller frågan om alternativa kärnämnen. Utskottet ansåg att möjligheterna för en etappindelning av kärnämnen och en ökad anpassning av undervisningen till elevernas individuella förutsättningar borde prövas. Detta gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr. 1998/99:160). Utskottet vill än en

gång betona att den gymnasiala utbildningen även fortsättningsvis måste ha en hög ambitionsnivå och att det är av största vikt att frågan löses om hur en större andel av eleverna kan nå målen i kärnämnen utan att kraven sänks. Utskottet vill därutöver särskilt framhålla vikten av att elever i behov av särskilt stöd i gymnasieskolan ges detta. Utskottet hänvisar till att regeringen i skrivelsen redovisat (s. 35) sin avsikt att införa åtgärdsprogram i de skolformer för barn och ungdom som inte omfattas av ett sådant krav i dag. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är viktigt att åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd införs i gymnasieskolan.

Regeringen har redovisat att den avser att se över programutbudet. Utskottet anser att en sådan översyn är angelägen.

Riksdagen har nyligen beslutat att införa en ny *lärlingsutbildning* fr.o.m. den 1 juli 2000 (prop. 1997/98:169, bet. 1998/99:UbU3 s. 26–28). I samband därmed behandlade utskottet motionsyrkanden med förslag om andra former av sådan utbildning. Utskottet hänvisar till riksdagens ställningstagande beträffande lärlingsutbildning. Utskottet har också nyligen behandlat motionsyrkanden om utbildning i *entreprenörskap* m.m. (bet. 1998/99:UbU3 s. 16, bet. 1998/99:UbU11 s. 35–36, yttr. 1999/2000:UbU1y s. 6) och *utbildning på entreprenad* (bet. 1998/99:UbU3 s. 41). Utskottet avstyrkte yrkandena och riksdagen avtog dem. Utskottet har ingen annan uppfattning nu och hänvisar till vad utskottet då anförde.

Utskottet övergår nu till att behandla vissa för skolformerna *gemensamma frågor*.

Motionsyrkanden rörande *betygsfrågor* har behandlats av riksdagen senast i våras i två betänkanden (bet. 1998/99:UbU3 s. 31–33, bet. 1998/99:UbU11 s. 41–44). Utskottet avstyrkte samtliga yrkanden om förändringar av betygssystemen i grundskolan och gymnasieskolan, bl.a. fler betygssteg och betygskomplettering under gymnasietiden. Utskottet har ingen annan uppfattning nu och hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Även motionsyrkanden om inrättande av ett från Skolverket *fristående kvalitetsinstitut* har behandlats och avslagits av riksdagen vid ett flertal tillfällen, bl.a. under förra riksmötet (bet. 1998/99:UbU1 och yttr. 1998/99:UbU3y). Utskottet har också tidigare denna dag avstyrkt (bet. 1999/2000:UbU5) ett motionsyrkande i denna fråga med hänvisning bl.a. till att en kvalitetsnämnd knuten till den ansvariga sektorsmyndigheten enligt utskottets uppfattning är att föredra framför ett fristående kvalitetsinstitut.

Utskottet behandlade utförligt i våras motionsyrkanden rörande *jämställdhet i skolan* (bet. 1998/99:UbU6) och även tidigare denna höst (yttr. 1999/2000:UbU1y s. 2). Utskottet hänvisar till vad utskottet då anförde beträffande bl.a. skolans ansvar för att aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter och för att motverka traditionella könsmonster samt vad utskottet framhöll om att jämställdhet både är en värdegrundsfråga och en pedagogisk fråga i skolan. Utskottet avstyrkte vidare ett motionsyrkande om granskning av läromedel ur ett könsperspektiv med hänvisning till vad som anförts i frågan i betänkandet *Vi är alla olika* (Ds 1994:98) av arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan. Arbetsgruppen skriver att det är skolans ansvar att själv påverka, ställa krav på och fråga efter läromedel som utgår från könsskillnader och olikheter i flickors och pojkars utveckling,

intressen, behov och erfarenheter så att förlegade och könsstereotypa läromedel uppdateras eller tas ur produktion.

Utskottet vill – beträffande Vänsterpartiets yrkande att skolan måste ha ansvar för att alla barn känner till FN:s *barnkonvention* och dess innehåll – framhålla att Sverige genom att ratificera konventionen om barnets rättigheter förpliktigt sig att alltid beakta barnets bästa i beslutsfattandet. I proposition 1997/98:182 har regeringen redovisat en strategi för hur barnkonventionen skall förverkligas i Sverige, och riksdagen har godkänt denna (yttr. 1998/99:UbU2y, bet. 1998/99:SoU6, rskr. 171). Utskottet har sitt i yttrande till socialutskottet bl.a. erinrat om att det av läroplanerna framgår att rektor har ett särskilt ansvar för att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen. Skolverket har givit ut en bok, *Överenskommet*, som innehåller fyra internationella överenskommelser, vilka bl.a. ligger till grund för läroplanerna. Häri ingår bl.a. FN:s konvention om barnets rättigheter. Boken har skickats ut till alla lärare och rektorer för att användas som studiematerial i undervisningen. Utskottet utgick från att rektorer tar sitt ansvar i berört hänseende och därmed gör det möjligt för barn att tidigt lära känna sina rättigheter.

Satsningen på *IT i skolan* omfattar medel om totalt 1 490 miljoner kronor under tre år. För år 1999 har 340 miljoner kronor anvisats. För år 2000 beräknas 500 miljoner kronor och för år 2001 650 miljoner kronor (prop. 1998/99:1, utg.omr. 16, anslag A4 Program för IT i skolan). I budgetpropositionen för 2000 redovisar regeringen bl.a. att samtliga kommuner har anmält intresse av att delta i kompetensutveckling av lärare och ansökt om statsbidrag för infrastrukturinvesteringar. Inom ramen för den särskilda satsningen på IT i skolan inleds kompetensutveckling av lärare med ca 10 000 deltagare under hösten 1999.

Utskottet delar regeringens uppfattning att *lärare och skolledare* har ett mycket stort ansvar för utvecklingen i skolan. Utskottet anser också i likhet med regeringen att det behövs insatser på både lokal och statlig nivå för att tydligare definiera rektors ansvar och befogenheter. Överväganden och förslag från den parlamentariska kommitté (dir. 1999:15) som har i uppdrag att se över skollagen m.m. är därvid mycket betydelsefull.

För att skapa en lärarutbildning som bättre svarar mot dagens och framtidens krav på läraryrket har en parlamentarisk kommitté haft i uppdrag att bl.a. se över lärarutbildningens innehåll, dimensionering och utformning. Lärarutbildningskommittén överlämnade i juni 1999 sina förslag till en reformering av lärarutbildningen i betänkandet *Att lära och leda – En lärarutbildning för samverkan och utveckling* (SOU 1999:63). Kommittén har också föreslagit en ny skolledarutbildning. Kommitténs betänkande remissbehandlas t.o.m. den 1 november 1999.

Utskottet bedömer i likhet med regeringen att behovet av kompetensutveckling för lärare är stort. Utskottet ser därför positivt på att regeringen avser att ta ett samlat initiativ kring kompetensutveckling av lärare i alla skolformer. Regeringen avser att inbjuda företrädare för Svenska Kommunförbundet och lärarnas och skolledarnas fackliga organisationer till gemensamma diskussioner bl.a. om ansvarsfördelning, resurser, uppföljning och utvärdering, allt såvitt avser kompetensutveckling. Utskottet vill också peka

på att regeringen i budgetpropositionen för 2000 (prop. 1999/2000:1, utg.omr. 16 s. 53) föreslår att sammanlagt 500 miljoner kronor avsätts under en treårsperiod för utvecklingsinsatser inom skolväsendet. Bland annat kommer en omfattande satsning att göras på kompetensutveckling av lärare inom en rad strategiska områden. Utskottet kommer att senare i höst ta ställning till dessa förslag.

Utskottet anser att det krävs en kombination av åtgärder både på lokal och central nivå för att främja *läraryrkets utveckling och rekrytering*. Beträffande insatser inom området vill utskottet peka på vad regeringen anför i frågan i budgetpropositionen för 2000 (utg.omr. 16 s. 50 och s. 107). I augusti 1998 undertecknade skolministern, Svenska Kommunförbundet, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund och Skolledarna en "Avsiktsförklaring om åtgärder för att främja läraryrkets utveckling och rekrytering". En arbetsgrupp lämnade i mars 1999 en rapport med en handlingsplan. I handlingsplanen ingår bl.a. ett skolutvecklingsprojekt och ett antal åtgärder för att öka rekryteringen till läraryrket, i synnerhet med inriktning mot matematik och naturvetenskap. Enligt handlingsplanen genomförs under två år en försöksverksamhet för utveckling av samarbetet mellan kommunala arbetsgivare och högskolans lärarutbildning. I denna ingår en särskild rekrytering och utbildning av lärare för undervisning i matematik, naturvetenskap och teknik. Särskilda medel har avsatts till tre universitet för att fullgöra ett regeringsuppdrag som avser utveckling av forskning och forskningsmöjligheter för lärare. I handlingsplanen ingår också att rekrytera officerare i samarbete med Försvarmakten, personer med utländsk bakgrund samt öka andelen män i lärarutbildningen. Regeringen pekar också på att Högskoleverket under tre år har haft särskilda medel att fördela för forskningsanknytning av lärarutbildningen och kompetensutveckling av lärarutbildare. Medel har hittills fördelats till 16 av landets lärosäten. Flertalet högskolor med lärarutbildning har etablerat regionala utvecklingscentrum.

Utskottet vill avslutningsvis framhålla att betydelsen av *studie- och yrkesvägledning* i såväl grund- och gymnasieskolan som i vuxenutbildningen har ökat mot bakgrund av arbetslivets komplexitet och snabba förändringstakt. I likhet med regeringen anser utskottet det angeläget att utreda frågor som rör vägledningens funktion och kvalitet med utgångspunkt i såväl individers som samhällets förändrade krav.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört bör riksdagen avslå motionerna 1998/99:Ub13 yrkandena 2–5, 1998/99:Ub14 (delvis), 1998/99:Ub15 yrkandena 1–3, 5–7 och 9 samt 1998/99:Ub16 yrkandena 5–9.

Vuxenutbildning

Skrivelsen

Regeringen redovisar det pågående reformarbetet inom vuxenutbildningsområdet. Kunskapslyftskommittén skall under år 2000 lämna sina förslag. Kommittén för kvalificerad yrkesutbildning skall lämna sitt slutbetänkande i slutet av år 1999.

Regeringen anser att vuxenutbildning med statligt stöd kan delas in i tre huvudområden, basutbildning t.o.m. gymnasiekompetens, eftergymnasial yrkesutbildning samt folkbildning och vissa kompletterande skolor. Regeringen avser att ta ställning till gemensamma mål för vuxenutbildningen efter det att Kunskapslyftskommittén har lämnat sitt slutbetänkande.

Det är, menar regeringen, angeläget att en satsning på vuxenpedagogisk utbildning och kompetensutveckling för lärare sker både i kommunerna och på nationell nivå.

Det är viktigt att ta till vara den vuxnes informella kompetens. En försöksverksamhet med former för validering bör startas. Med validering avses en strukturerad bedömning och ett erkännande samt en värdering av färdigheter och kompetens som uppnåtts både i och utanför det formella utbildningsväsendet.

Regeringen anser att förutsättningarna att delta i studierna måste stärkas för studerande med funktionshinder och deltagare i behov av särskilt stöd. Vidare hänvisar regeringen till att den nyligen föreslagit att det estetiska ämnesområdet och ämnet idrott och hälsa skall kunna förekomma i den gymnasiala vuxenutbildningen inom komvux (prop. 1998/99:110). Skolverket kommer att få i uppdrag att i samråd med Integrationsverket, Arbetsmarknadsverket och Svenska Kommunförbundet utreda om sfi organisatoriskt kan föras in i kommunal vuxenutbildning och analysera konsekvenserna av detta. Regeringen avser att återkomma till riksdagen under år 2000 med förslag till åtgärder för att utveckla och förbättra sårbarhet.

I skrivelsen aviserar regeringen sitt förslag om ett reformerat studiestödsystem med början år 2001. (Propositionen i fråga har sedermera framlagts.) Medel för det särskilda utbildningsbidraget är avsatta t.o.m. år 2002. När det gäller Kunskapslyftet har regeringen för avsikt att under år 2000 återkomma till riksdagen, efter det att underlag lämnats av Kunskapslyftskommittén om formerna för statens stöd och styrning beträffande perioden efter år 2002.

För de eftergymnasiala yrkesutbildningarna, vid sidan av högskolan, behövs på sikt enligt regeringens bedömning ett samlat system som är tydligt anpassat till arbetsmarknadens behov. Detta system bör omfatta i första hand påbyggnadsutbildningar, den kvalificerade yrkesutbildningen och vissa arbetsmarknadsutbildningar. Även vissa kompletterande utbildningar och vissa yrkesutbildningar inom folkbildningen kan behandlas i detta sammanhang. Regeringen avser att under år 2000 lämna en proposition med förslag till dimensionering och organisation av den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

Motionerna

Enligt Moderata samlingspartiet (motion 1998/99:Ub14 i motsvarande del) behövs det nya modeller för den kvalificerade yrkesutbildningen. En särskild struktur med flera flexibla och mobila yrkeshögskolor bör införas. Det är viktigt med varierande utbildningsformer och kunskaper om arbetslivet i aktuell bransch. När det gäller de teoretiska delarna bör det inte vara något hinder för ett nära samarbete mellan den kvalificerade yrkesutbildningen och högskolor och universitet. Moderaterna anser dock att det behöver avsättas betydligt mer resurser än vad regeringen hittills visat sig villig att göra. Ut-

vecklingen av vuxenutbildningen är under stöpsleven de närmaste åren. Det krävs ett nytänkande för att klara den framtida kompetensförsörjningen. Välutbildade vuxna kommer att efterfråga möjligheter att uppdatera eller komplettera sina kunskaper. Det finns också under överskådlig tid en stor del lågutbildad arbetskraft. En viktig fråga är värdering och validering av vuxenstuderaandes kunskaper. Moderaterna anser också att studerande med funktionshinder och deltagare i behov av särskilt stöd behöver uppmärksammas. För dessa studerande är individualiserad undervisning av särskild vikt. De anser vidare att det är allvarligt för alla vuxenstuderaande att regeringen ännu inte har lagt något förslag om ett fungerande studiestöd.

Kristdemokraterna vill (motion 1998/99:Ub16) ha ett vuxenutbildningssystem där individens lust att lära tillgodoses av samhället genom flexibla lösningar i form av utbildningsutbud. De vill särskilt uppmärksamma folkbildningens roll när det gäller att stödja vuxna som har svag social förankring (yrk. 10). Ett nytt sammantaget studiefinansieringssystem måste snarast införas. Studiefinansieringen bör vara rättvis och förutsägbar för den enskilde individen (yrk. 12). Kristdemokraterna pekar på att de som har gått i särskolan inte har några rättigheter att erhålla vuxenutbildning på gymnasial nivå. Samma rättigheter som gäller för vuxna att gå grundläggande vuxenutbildning skall gälla för dem som har gått i särskola att delta i särvtvux, heter det i motionen (yrk. 13).

Folkpartiet betonar att det i dag inte finns en långsiktig strategi för vuxenutbildningen. Det behövs ett helt nytt system med kompetenskonton för att människor skall kunna finansiera bl.a. vidareutbildning. Ett system bör utvecklas där alla ungdomar/vuxna har en utbildningsbank med rätt till gymnasieutbildning och vissa kompletteringar oavsett när utbildningen genomförs (motion 1998/99Ub15 yrk. 8).

Vänsterpartiet anser i motion 1998/99:Ub13 att det i den kommunala vuxenutbildningen även skall kunna ingå ett längre, självständigt specialarbete som kan göras enskilt eller i mindre grupp (yrk. 6). En utredning bör tillsättas med uppdrag att utreda hur en eftergymnasial lärlingsutbildning skulle kunna utformas. En möjlighet är en lärlingsutbildning efter den tyska dual-modellen där företagen tar ett stort ansvar, även ekonomiskt, och där riktig lön betalas till lärlingen (yrk. 7).

Utskottets bedömning

Ett omfattande reformarbete pågår inom vuxenutbildningsområdet. Regeringen avser att, efter det att den parlamentariska Kunskapslyftskommittén har lämnat sitt slutbetänkande i mars 2000, återkomma till riksdagen med riktlinjer för den *framtida kommunala vuxenutbildningen*. Regeringen avser också att under år 2000 återkomma till riksdagen med ett samlat förslag om *den eftergymnasiala yrkesutbildningens* organisation och dimensionering, grundat på den försöksverksamhet med kvalificerad yrkesutbildning som har pågått sedan år 1996. Kommittén för kvalificerad yrkesutbildning skall överlämna sitt slutbetänkande i slutet av år 1999. Vidare kommer regeringen att återkomma till riksdagen under år 2000 med förslag till åtgärder för att utveckla och förbättra *särvtvux*.

När det gäller Kristdemokraternas yrkande om införande av en rättighet för människor som har gått i särskola att *delta i sÄrvux* vill utskottet peka på att kommunerna enligt 12 kap. 3 och 5 §§ skollagen skall erbjuda sÄrvux. De skall hÄrvid strÄva efter att erbjuda utbildning som svarar mot behov och efterfrÄgan. Varje kommun skall informera om möjligheterna till sÄrvux samt verka för att vuxna utvecklingsstörda deltar i sÄdan utbildning. Detta motsvarar den reglering som finns betrÄffande kommunernas ansvar att erbjuda gymnasial vuxenutbildning inom komvux (skollagen 11 kap. 17 och 18 §§). Det Är endast i frÄga om grundlÄggande vuxenutbildning som det finns regler om rÄtt att delta. I skollagen 11 kap. 10 § anges att varje kommuninvÄnare har rÄtt att delta i grundlÄggande vuxenutbildning fr.o.m. andra kalenderhalvÄret det Är han fyller 20 Är, om han saknar sÄdana fÄrdigheter som normalt uppnÄs i grundskolan och Är bosatt i landet.

Utskottet avstyrkte senast i vÄras (bet. 1998/99:UbU11 s. 59) ett yrkande om *eftergymnasial lÄrlingsutbildning*. Utskottet hÄnvisade till att resultatet av erfarenheterna frÄn försöken med kvalificerad yrkesutbildning och regeringens förslag om hur den verksamheten skall permanentas br invÄntas, innan riksdagen gr nÄgra ytterligare stÄllningstaganden. Utskottet har samma uppfattning nu.

Regeringen har nyligen lÄmnat en proposition till riksdagen med förslag till ett reformerat *studiestödssystem* (prop. 1999/2000:10). Utskottet kommer att behandla förslaget jÄmte motioner med anledning dÄrav senare i höst, varför riksdagen bör avslÄ de nu föreliggande motionsyrkandena rörande studiestdsfrÄgorna.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det Är viktigt att ta till vara och vÄrdera de kunskaper som mÄnniskor har skaffat sig i arbetslivet och samhÄllslivet, den vuxnes informella kompetens. Den av regeringen aviserade försöksverksamheten med former för validering finner utskottet angelÄgen, liksom den planerade satsningen pÄ vuxenpedagogisk utbildning och kompetensutveckling.

Med hÄnvisning till vad utskottet har anfrt om bl.a. pÄgÄende beredningsarbete inom vuxenutbildningsomrÄdet bör riksdagen avslÄ motionerna 1998/99:Ub13 yrkandena 6 och 7, 1998/99:Ub14 (delvis), 1998/99:Ub15 yrkande 8, 1998/99:Ub16 yrkandena 10, 12 och 13.

Skolverket m.m.

Skrivelsen

Regeringen redovisar Skolverkets utveckling sedan det bildades Är 1991. Bland annat har Skolverket fÄtt sitt ansvarsomrÄde kraftigt utvidgat genom att verket blivit sektorsmyndighet fr förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Verket har Även tagit över det nationella kunskapslyftet för vuxna frÄn Regeringskansliet samt fÄtt i uppdrag att genomföra nationella kvalitetsgranskningar. En kvalitetsgranskningsnÄmnd har knutits till verket fr.o.m. den 1 juli 1999. Skolverkets uppdrag har successivt förtydligats. I 1997 Ärs utvecklingsplan underströk regeringen att ett decentraliserat mÄl- och resultatstYrt skolsystem krÄver en stark central myndighet som aktivt

följer upp och hävdar utbildningens likvärdighet och kvalitet. Vidare fanns enligt regeringen behov av att utveckla verkets roll som regeringens stabsorgan. Regeringen informerar i nu föreliggande skrivelse om att Skolverket anlitas i ökad utsträckning för utredningar och för att utarbeta underlag för regeringsbeslut. Ett sådant närmare samarbete bedöms även vara nödvändigt i EU-sammanhang.

Skolforskningen bör ha en inriktning mot långsiktig kunskapsuppbyggnad och mot utveckling av begrepp och begreppssystem som är användbara inom skolväsendets olika delar. Regeringen anser att intresset bör riktas mot forskning inom områden av särskild betydelse för förskola, skola och vuxenutbildning. Det livslånga lärandet bör sättas i fokus. Områden där det i dag råder brist på forskning bör särskilt beaktas. Skolverket har ett ansvar för att avgränsa och identifiera områden där behov av forskning finns och där det råder brist på forskning.

Motionen

Kristdemokraterna anser att en förändring av Skolverkets tänkta roll till regeringens stabsorgan är en stor förändring och att detta bör utredas ytterligare innan man tar ställning i frågan (motion 1998/99:Ub16 yrk. 14).

Utskottets bedömning

Utskottet avstyrker yrkandet.

Det finns enligt utskottets uppfattning inte anledning för riksdagen att ta initiativ till den av motionärerna begärda utredningen. Utskottet anser det naturligt att den ansvariga sektorsmyndigheten används för olika regeringsuppdrag och att samverkan mellan regeringen och Skolverket sker, inte minst i EU-frågor. Utskottet vill i sammanhanget peka på att regeringen redan i den förra utvecklingsplanen redovisade att det fanns behov av att utveckla Skolverkets roll som regeringens stabsorgan (skr. 1996/97:112). Utskottet hade ingen erinran (bet. 1996/97:UbU13).

Sammanfattning av utskottets ställningstagande till motionerna såvitt avser utvecklingsplanen i huvudsak

Med hänvisning till vad utskottet har anfört i det föregående föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ub13 yrkandena 2–7, 1998/99:Ub14, 1998/99:Ub15 yrkandena 1–9 och 1998/99:Ub16 yrkandena 1–10 och 12–14 samt lägger skrivelsen i motsvarande delar till handlingarna.

Särskolan

Skrivelsen

Huvudmannaskapet för särskolan har överförts från landstingen till kommunerna vilket, enligt Skolverkets bedömning, till största delen har fått positiva effekter. Skolverket redovisade i februari 1998 erfarenheter från bl.a. kom-

muner, föräldrar och elever i rapporten *Konsekvenser av det ändrade huvudmannskapet för särskolan och särvux*. Enligt rapporten kan ökningen av antalet elever i särskolan bl.a. bero på att särskolan både har blivit mer accepterad som skolform sedan den blev kommunaliserad och kommit geografiskt närmare eleverna. Andra orsaker kan vara att lätt utvecklingsstörda kan ha svårt att nå grundskolans mål enligt den nya läroplanen. Regeringen anser att det inte är acceptabelt om elevökningen i särskolan skulle bero på bristande resurser i grundskolan och gymnasieskolan. Förändringar av andelen elever i särskolan i förhållande till andelen elever i grundskolan och gymnasieskolan måste därför noga analyseras, heter det i skrivelsen.

En försöksverksamhet som innebär att skolpliktiga barn inte tas emot i särskolan utan föräldrarnas medgivande pågår t.o.m. den 30 juni 2000. I samband med slutredovisningen av försöksverksamheten i augusti 1999 kommer Skolverket att presentera en bedömning av prioriterade och planerade insatser för skolformen.

Motionerna

Vänsterpartiet begär i motionerna 1998/99:Ub13 (yrk. 1) och 1998/99:Ub269 (yrk. 10) att Skolverket ges i uppdrag att analysera orsakerna till ökningen av antalet elever i särskolan.

Centerpartiet framhåller i motion 1998/99:Ub227 att det t.ex. har förekommit att barn som har blivit feldiagnostiserade hänvisats till särskola och därför gått miste om grundläggande högskolebehörighet, som de skulle kunna uppnå med adekvat stöd i den vanliga skolan (yrk. 20). Det är viktigt att ge stöd tidigt så att så många barn som möjligt kan ta del av den ordinarie skolans undervisning. En tidig diagnostisering bör ske i samverkan mellan landsting och skola, t.ex. i samband med fyraårskontrollen (yrk. 21).

Utskottets bedömning

Utskottet avstyrker yrkandena.

Riksdagen beslutade i november 1995 en tidsbegränsad lag angående försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång (prop. 1994/95:212, bet. 1995/96:UbU1, rskr. 1995/96:27). Lagen, som gäller under tiden 1 januari 1996–30 juni 2000, ger föräldrar rätt att avgöra om deras barn skall tas emot i grundskolan eller särskolan. Regeringen har redovisat att Skolverket i samband med slutredovisningen av försöksverksamheten kommer att presentera en bedömning av prioriteringar och planerade insatser för skolformen. Regeringen framhåller att det inte är acceptabelt om elevökningen i särskolan skulle bero på bristande resurser i grundskolan eller gymnasieskolan. Utskottet delar regeringens uppfattning att förändringar av andelen elever i särskolan i förhållande till andelen elever i grund- och gymnasieskolan måste analyseras noga. Utskottet anser att resultatet av pågående beredningsarbete bör avvaktas.

I Centerpartiets motion 1998/99:Ub227 begärs en översyn av kursplaner och läroplaner i syfte att stärka elevernas *läs- och skrivfärdigheter*. Skrivningar rörande elevers förmåga att själv kunna uttrycka sig och inhämta information måste finnas med i kursplanerna för alla ämnen. Det är viktigt att krav på språklig utveckling återfinns i alla ämnen (yrk. 6). Oavsett vilken grund man anser att läs- och skrivsvårigheterna har så finns i olika skolor exempel på framgångsrik undervisning. Det finns metoder som visat sig fungera för att förmedla kunskaper, s.k. best practices eller beprövad erfarenhet. Användningen av dessa metoder bör stimuleras genom ett systematiskt arbete för att samla in och bearbeta erfarenheterna, sprida kunskap om dem och förmedla dem på ett lättillgängligt sätt. En nationell erfarenhetsbas bör sammanställas av Skolverket och göras tillgänglig på Internet (yrk. 7). Det finns ett klart samband mellan mycket läsande och läsprestationer. Regeringen bör ta initiativ till en nationell kampanj för ökat läsande i samarbete med landets kommuner, skolor och bibliotek (yrk. 9).

U t s k o t t e t vill med anledning av yrkandena anföra följande.

Regeringen redovisar i skrivelsen att utveckling av kompetens, arbetsformer och metoder särskilt kommer att prioriteras inom vissa områden. Under mandatperioden kommer regeringen att prioritera språkutveckling och regeringen avser att återkomma med förslag till insatser för att stödja kommunerna och lärarna.

Utskottet anser i likhet med regeringen att elevernas språkutveckling är ett av skolans absolut viktigaste uppdrag. Den pedagogiska miljön från förskolan och framåt har avgörande betydelse för att utveckla elevernas läs- och skrivförmåga. Elever som får svårigheter med sin utveckling i detta hänseende måste få speciell uppmärksamhet och en individuell studieplanering. Om en elev behöver särskilda stödåtgärder, har rektor enligt bestämmelser i grundskoleförordningen (5 kap. 1 §) skyldighet att se till att ett årgårdsprogram utarbetas.

Området läs- och skrivprocessen som ett led i undervisningen var ett av de områden som kvalitetsgranskades av Skolverkets inspektörer under år 1998. Av rapporten framgår att läs- och skrivprocessen varierar i skolorna. Vissa av de skolor som granskades visade sig ha en god läs- och skrivmiljö för eleverna. Bland annat tog alla lärare ansvar för språkutvecklingen i alla ämnen och det förekom få inslag av isolerad färdighetsträning. Alla skolor erbjöd dock inte en sådan positiv språkmiljö. Inspektörerna har i sin rapport anvisat en rad åtgärder, som kan förbättra situationen. De föreslår bl.a. en översyn av kursplanerna, förändringar i lärarutbildningen, en satsning på biblioteksresurser och kompetensutveckling av lärare.

Skolverket har bl.a. stött läs- och skrivutvecklingen inom sitt projekt Skola för utveckling (*Att upptäcka språket*, Skolverket 1999). I rapporten redovisas 44 skolors arbete med läs- och skrivutveckling. Olika metoder, modeller och aktiviteter som förekommer i skolorna beskrivs.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2000 (prop. 1999/2000:1, utg.omr. 16 s. 53) föreslagit att sammanlagt 500 miljoner kronor avsätts för utvecklingsinsatser inom skolväsendet under en treårsperiod. Regeringen

anser att medel bör avsättas bl.a. för att stödja och stimulera arbetet med att förbättra läs- och skrivmiljöerna i skolorna. Utskottet kommer senare i höst att ta ställning till detta förslag.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1998/99:Ub227 yrkandena 6, 7 och 9.

Utvecklingsplanen i övrigt

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse med utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning, i den mån den inte tidigare behandlats i detta betänkande, till handlingarna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan*

att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ub13 yrkandena 2–7, 1998/99:Ub14, 1998/99:Ub15 yrkandena 1–9 och 1998/99:Ub16 yrkandena 1–10 och 12–14 samt lägger skrivelsen i motsvarande delar till handlingarna,

res. 1(m)

res. 2 (v) - delvis

res. 3 (kd)

res. 4 (fp)

2. beträffande *särskolan*

att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ub13 yrkande 1, 1998/99:Ub227 yrkandena 20 och 21 samt 1998/99:Ub269 yrkande 10,

res. 2 (v) - delvis

res. 5 (c) - delvis

3. beträffande *läs- och skrivfärdigheter m.m.*

att riksdagen avslår motion 1998/99:Ub227 yrkandena 6, 7 och 9,

res. 5 (c) - delvis

4. beträffande *utvecklingsplanen i övrigt*

att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna i den mån den inte behandlats under momenten ovan.

Stockholm den 12 oktober 1999

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

I beslutet har deltagit: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Majléne Westerlund

Reservationer

1. Utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan (mom. 1) – m

Beatrice Ask (m), Lars Hjertén (m), Tomas Högström (m) och Per Bill (m) anför:

De stora utmaningar som Sverige står inför gör en medveten och kraftfull utbildningsstrategi helt nödvändig. Kompetensförsörjningen är en viktig förutsättning för ökad tillväxt. De viktiga baskunskaperna och förmågan att kunna ta till sig och använda kunskap skapas i grundskolan. En medveten satsning på grundskolan är av avgörande betydelse. Vi anser att grundskolan måste ges högsta prioritet. Regeringen väljer dock att sätta ökat fokus på barnomsorg och förskola.

Regeringens prioritering av allmän förskoleverksamhet måste ses som ytterligare ett led i socialiseringen av familjepolitiken. Utöver minskad valfrihet och färre alternativ innebär kraftigt ökade utgifter för barnomsorg och förskola risk för besparingar i skolan. Om förskoleklassens tid är en integrerad del av dagen, försvåras möjligheterna att välja barnomsorg. Förskolans skolförberedande arbete skall hållas samman så att föräldrar ges en realistisk möjlighet att fritt välja barnomsorg.

Skolan måste bli mycket bättre. Skolans huvuduppgift är att stimulera och utveckla elevers kunskapssökande och inlärningsarbete. Grundskolans ansvar måste förtydligas. Elever med otillräckliga kunskaper bör erbjudas ett extra år i grundskolan. Vi är allvarligt oroade över de otaliga rapporter som kommer om bristande ordning och skolk, mobbning m.m. i skolan. Skolan måste ha tydliga regler för verksamheten.

Det är anmärkningsvärt att regeringen inte tar den växande lärarbristen på större allvar. Problemen är omfattande och inga enkla lösningar finns att tillgå, men desto större anledning är det att prioritera uppgiften. Genom att överföra ansvaret för skolans finansiering till staten och rikta anslagen direkt till skolorna – en nationell skolpeng – garanteras eleverna rätt att välja skola och skolorna får mer likvärdiga förutsättningar.

Avhoppet från gymnasieskolan bland invandrarelever är alarmerande. Enligt vår uppfattning är det viktigt att elever med annat hemspråk än svenska ges stöd för sin språkutveckling. Vi ifrågasätter beslutet att jämställa svenska som andraspråk med svenska vid antagning till gymnasieskolan och efterlyser en utvärdering av beslutet.

Det behövs ett fristående nationellt kvalitetsinstitut för att granska, utvärdera och redovisa skolornas resultat. Vi anser att de nationella proven skall tillmätas större betydelse. Obligatoriska prov skall genomföras på alla skolor. Betyg skall ges tidigare så att eventuella stödinsatser kan få avsedd effekt. Vi anser också att det behövs en grundlig och oberoende analys av hur skolor

och kommuner använder sina resurser. En modernisering av skolan som arbetsplats krävs för att rekrytera, behålla och ge lärare utvecklingsmöjligheter. Lärarrekruteringen bör breddas. Tidsberänsade lärarcertifikat bör införas. Lärarutbildningen bör moderniseras. Enligt vår uppfattning bör varje lärare ha en individuell kompetens- och utvecklingsplan.

En tredelad kvalitetssatsning bör genomföras i gymnasieskolan: ett fritt skolval, en obligatorisk gymnasieexamen och ett fristående kvalitetsinstitut. Det behövs flera reformer inom gymnasieskolan. Det behövs alternativa kärnämnen, färre kärnämnen, fler betygssteg, möjlighet att tentera upp betygen, avskaffande av timplanen, fler forskarutbildade lärare, utbildning i entreprenörskap, en modern lärlingsutbildning i samarbete med näringslivet, skärpning av kraven på APU, mer utbildning på entreprenad och fria självständiga gymnasieskolor med olika profileringar. Vi vill också satsa på den digitala infrastrukturen, utbildningsprojekt för att höja lärarnas IT-kompetens och distansutbildning.

Enligt vår uppfattning behövs det nya modeller för den kvalificerade yrkesutbildningen. En ny struktur med flera flexibla och mobila yrkeshögskolor bör införas. Det behöver också avsättas betydligt mer resurser än regeringen hittills visat sig villig att göra. Det är beklagligt att regeringen först nu har lämnat förslag till ett reformerat studiestöd. När det gäller vuxenutbildningen krävs ett nytänkande för att klara den framtida kompetensförsörjningen. Välutbildade vuxna kommer att efterfråga möjligheter att uppdatera eller komplettera sina kunskaper. Vi har också under överskådlig tid många lågutbildade i arbetskraften. En viktig fråga är värdering och validering av vuxenstuderaandes kunskaper. Studerande med funktionshinder och deltagare i behov av särskilt stöd behöver uppmärksammas. För dessa studerande är individualiserad undervisning av särskild vikt.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan* att riksdagen med bifall till motion 1998/99:Ub14 och med avslag på motionerna 1998/99:Ub13 yrkandena 2–7, 1998/99:Ub15 yrkandena 1–9 och 1998/99:Ub16 yrkandena 1–10 och 12–14 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

2. Utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan, m.m. (mom. 1 och 2) – v

Britt-Marie Danestig (v) och Kalle Larsson (v) anför:

Regeringen nämner i avsnittet om värdegrunden i *utvecklingsplanen* vikten av att skolan tillförsäkrar barnet dess rättigheter enligt FN:s barnkonvention. Vi menar att skolan därutöver bör göra en betydelsefull insats genom att se till att alla barn känner till FN:s barnkonvention och dess innehåll. Vänsterpartiet vill också att regeringen i större utsträckning än vad som sker i skrivelsen uppmärksammar jämställdhetsfrågorna när det gäller värdegrundsar-

betet. Vidare borde en kritisk granskning av läromedel ut jämställdhetsperspektiv vara ett naturligt inslag såväl vid inköp av läromedel som i samtal med eleverna vid användningen av läromedlen i undervisningen. En sådan diskussion skulle befrämjas av att Skolverket gör en genomgripande granskning av läromedlen. Även olika gratisläromedel bör granskas ur jämställdhetsperspektivet.

Skolverket har i uppdrag att undersöka möjligheterna att etappindela de längre kurserna i kärnämnen i gymnasieskolan. Vi vill framhålla vikten av att denna översyn inte resulterar i förslag om fasta uppdelningar i kortare kurser, eftersom det låser fast undervisningen mer än i dag. Vi vill inte heller att graderade betyg skall ges på mindre delar av kärnämneskurserna, eftersom det ytterligare skulle öka stressen och betygshetsen i skolan. Vi vill också upprepa vårt tidigare krav på att införa ämnet historia bland kärnämnen i gymnasieskolan. Kunskap och insikt om den egna historien är en förutsättning för kritiskt tänkande och ett demokratiskt förhållningssätt.

Vuxenutbildningen måste vara flexibel vad gäller organisation, innehåll, arbetsformer och arbetssätt. Det är mycket betydelsefullt att det finns en växelverkan mellan teori och praktik i vuxenutbildningen. Enligt vår uppfattning skall det i den kommunala vuxenutbildningen även kunna ingå ett längre, självständigt specialarbete som kan göras enskilt eller i mindre grupp.

Vi anser att en utredning bör tillsättas för att undersöka hur en eftergymnasial lärlingsutbildning skulle kunna utformas. En möjlighet är en lärlingsutbildning efter den tyska dual-modellen där företagen tar ett stort ansvar, även ekonomiskt, och där riktig lön betalas ut till lärlingen.

Regeringen nämner i skrivelsen ökningen av antalet elever i *särskolan*, och konstaterar att dessa förändringar noga måste följas och analyseras, bl.a. mot bakgrund av misstanken att ökningen skulle kunna bero på bristande resurser i grundskolan och gymnasieskolan. Vänsterpartiet anser att frågan är så allvarlig att Skolverket bör ges ett uttryckligt uppdrag att analysera ökningen av antalet elever i särskolan.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under momenten 1 och 2 bort hemställa

1. beträffande *utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:Ub13 yrkandena 2–7 och med avslag på motionerna 1998/99:Ub14, 1998/99:Ub15 yrkandena 1–9 och 1998/99:Ub16 yrkandena 1–10 och 12–14 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

2. beträffande *särskolan*

att riksdagen med bifall till motionerna 1998/99:Ub13 yrkande 1 och 1998/99:Ub269 yrkande 10 och med avslag på motion 1998/99:Ub227 yrkandena 20 och 21 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd) anför:

Om vi kristdemokrater hade presenterat vår egen utvecklingsplan hade den sett annorlunda ut än regeringens, t.ex. hade vi ägnat större utrymme åt barns och ungdomars hela livssituation.

Vi kristdemokrater avvisar införandet av en allmän förskola. Målet måste vara att föräldrar ges möjlighet att själva kunna avgöra vilken omsorgsform man önskar för sitt barn, och att detta så långt möjligt tillgodoses. Samhällets uppgift bör vara att skapa förutsättningar så att olika omsorgsalternativ, inklusive möjlighet att själv sköta barnomsorgen, finns att tillgå. Detta åstadkommer man genom att skapa likvärdiga villkor mellan olika omsorgsformer. Vi känner stor oro över att många kommuner valt att lägga ned öppen förskola och familjedaghem i besparingssyfte. Denna utveckling leder till att de olika verksamheterna ställs mot varandra, att valfriheten kraftigt begränsas. Regeringen aviserar att avgifterna inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen avses bli låga genom att en statligt fastställd maxtaxa införs. Konsekvenserna för öppen förskola och familjedaghem är oklara. Det är också anmärkningsvärt med en politik som tydligt ger höginkomsttagare ett utökat stöd med gemensamma skattemedel och att kommunernas självstyrelse begränsas. Mot denna bakgrund avvisar vi förslaget om att införa en statlig maxtaxa. Vi har ingenting emot att barn till arbetslösa erbjuds tillgång till samma omsorgsformer som andra barn. Vi anser dock inte att generella regler bör införas. Det enskilda barnets behov skall vara utgångspunkten när beslut fattas.

Vi vill särskilt betona grundskolans ansvar för att alla elever ges möjlighet att nå utbildningsmålen, så att eleverna får en god grund för fortsatt lärande. Elevernas behov skall stå i centrum. Åtgärdsprogram skall användas som kvalificerade pedagogiska instrument för samarbetet mellan elev, lärare och föräldrar. Elever i behov av särskilt stöd i gymnasieskolan bör få sina behov bättre tillgodosedda. Individuella studieplaner och åtgärdsprogram skall användas.

I regeringens skrivelse talas allmänt om skolans värdegrund. Man uppmärksammar de värden som följer av en värdegrund med utgångspunkt i kristen tradition men undviker att hänvisa till denna. För oss kristdemokrater är det viktigt att också i en nationell utvecklingsplan förtydliga vilken värdegrund som avses och vari den har sina rötter.

Gymnasieskolan skall erbjuda ett rikt utbud av utbildningsalternativ som svarar mot olika elevers individuella behov. Kravet på ett livslångt lärande innebär att nya former för återkommande utbildning måste skapas. Vi kristdemokrater anser inte att kravet på högskolebehörighet omedelbart måste gälla alla gymnasieskolans elever. Däremot skall det alltid finnas möjlighet att komplettera utbildningen. I en modern, flexibel lärlingsutbildning måste skola och arbetsliv dela på ansvaret för utbildningen. Ett sätt är att införa en fyraårig lärlingsutbildning, där skola och arbetsliv delar på ansvaret, och där

eleven kan börja med lärlingsdelen direkt från första året. Utbildningen skall avslutas med gesällprov.

Det är nödvändigt med ett hållbart och långsiktigt vuxenutbildningssystem. Vi vill ha ett vuxenutbildningssystem där individens lust att lära möts av samhället genom flexibla lösningar i form av utbildningsutbud. Vi anser att all vuxenutbildning måste balanseras mellan individens behov och samhällets behov. Det är viktigt att olika utbildningsanordnare finns inom vuxenutbildningen. Vi vill särskilt uppmärksamma folkbildningens roll när det gäller att stödja vuxna som har svag social förankring.

Vi anser att ett nytt sammantaget studiefinansieringssystem snarast måste införas. Studiefinansieringen bör vara rättvis och förutsägbar för den enskilde individen.

Vi vill också ta upp frågan om rätt för de människor som har gått särskola att få vuxenutbildning i sär-vux. I dag finns inga sådana rättigheter. Vi anser att samma rättigheter som gäller för vuxna att gå på grundläggande vuxenutbildning i komvux skall gälla för dem som har gått i särskola att delta i sär-vux.

Skolverkets uppdrag har utvidgats alltmer, vilket beskrevs i 1997 års utvecklingsplan. Skolverket anlitas redan nu i ökad utsträckning för utredningar och för att utarbeta underlag för regeringsbeslut. Att förändra Skolverkets tänkta roll till regeringens stabsorgan är en stor förändring och måste enligt vår mening utredas ytterligare.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan* att riksdagen med bifall till motion 1998/99:Ub16 yrkandena 1–10 och 12–14 och med avslag på motionerna 1998/99:Ub13 yrkandena 2–7, 1998/99:Ub14 och 1998/99:Ub15 yrkandena 1–9 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

4. Utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan (mom. 1) – fp

Ulf Nilsson (fp) anför:

Enligt Folkpartiets uppfattning är skolan samhällets kraftfullaste verktyg när det gäller att ge människor jämlika livschanser. Skolans uppgift är att ge alla människor kunskaper så att de kan förverkliga sina livsmål. Kunskap behövs också för att fullt ut kunna delta i det offentliga samtalet och för att komma in på en arbetsmarknad som kräver alltmer kvalificerad personal. Enligt vår uppfattning får det aldrig råda någon tvekan om att skolans övergripande mål är att förmedla kunskap och färdighet.

Det är positivt att regeringen nu går i rätt riktning och avser att införa en allmän förskola för alla fyra- och femåringar. Folkpartiet anser att den allmänna förskolan skall erbjudas alla barn från tre års ålder. Att införa max-

taxa inom barnomsorgen i dag, när resurserna behövs till kvalitetsförbättringar i förskola och skola, är dock en felaktig användning av resurser.

Skolan skall anpassas efter elevernas olika behov – inte tvärtom. Undervisningen måste bli mer individanpassad. Det är målen i skolans kursplaner som skall vara styrande när det gäller antalet timmar i varje ämne. Grundskolan skall var tioårig och förskoleklassen skall utgöra det första året. Den utökade tiden i grundskolan skall användas till att befästa de baskunskaper som skolan i dag inte lyckas ge alla elever. I en tioårig grundskola blir undervisningen mer flexibel och skolan kan möta eleven på hans/hennes nivå. Betygsskalan skall vara sexgradig för att ge eleven en rättvisare bild av elevens kunskapsnivå.

Skolan behöver en fristående instans som enbart arbetar med kvalitetsfrågor. Ett kvalitetsinstitut, fristående från Skolverket, skulle kunna bestå av företrädare för universitet och högskolor, kommuner, ideella organisationer och näringsliv. Ett fristående kvalitetsinstitut bör även ha rätt att kritisera brister i den förda regeringspolitiken, något som Skolverket inte har rätt till.

Skolan måste ställa tydliga krav på alla som vistas i skolan, bl.a. skall bruk av alkohol, narkotika och tobak inte accepteras. En nationell handlingsplan bör upprättas för hur kampen mot ungas missbruk skall intensifieras.

Det är angeläget att ett jämställdhetsperspektiv anläggs i skolans arbete. För att skolan skall kunna bli jämställd måste undervisningen planeras med medvetenhet om att det finns stereotypa könsroller. Pedagogik och metodik måste anpassas så att såväl flickor som pojkar kan intressera sig och aktivt ta del av undervisningen.

I Sverige finns i dag ingen långsiktig strategi för vuxenutbildningen. Enligt Folkpartiet bör ett system utvecklas, där alla ungdomar och vuxna har en utbildningsbank med rätt till gymnasieutbildning och vissa kompletteringar, oavsett när utbildningen genomförs. Det behövs också ett helt nytt system med kompetenskonton för att människor skall kunna finansiera bl.a. vidareutbildning.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:Ub15 yrkandena 1–9 och med avslag på motionerna 1998/99:Ub13 yrkandena 2–7, 1998/99:Ub14 och 1998/99:Ub16 yrkandena 1–10 och 12–14 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

5. Särskolan, m.m. (mom. 2 och 3) – c

Sofia Jonsson (c) anför:

Det har förekommit att barn som t.ex. har blivit feldiagnostiserade har hänvisats till *särskolan* och därför gått miste om grundläggande högskolebehörighet, som de skulle ha kunnat uppnå med adekvat stöd i den vanliga skolan. Jag anser att det är viktigt att ge stöd tidigt, så att så många barn som möjligt kan ta del av den ordinarie skolans undervisning. En tidig diagnostisering bör

ske i samverkan mellan landsting och skola, t.ex. i samband med fyraårskonrollen.

Det är viktigt att elevernas *läs- och skrivfärdigheter* stärks. En översyn av kursplaner och läroplan bör därför göras i detta syfte. Jag anser att krav på förmåga att själv kunna uttrycka sig och inhämta information måste finnas i kursplanerna i alla ämnen. Det finns metoder som visat sig fungera för att förmedla kunskaper, s.k. best practices, eller beprövad erfarenhet. Grunden för detta är lärares erfarenheter, professionella kunskaper samt observations- och analysförmåga. Användningen av dessa metoder bör stimuleras genom ett systematiskt arbete för att samla in och bearbeta erfarenheterna, sprida kunskap om dem och förmedla dem på ett lättillgängligt sätt. En nationell erfarenhetsbas bör sammanställas av Skolverket och göras tillgänglig på Internet. Det finns också ett klart samband mellan mycket läsande och läsprestationer. Regeringen bör enligt min uppfattning ta initiativ till en nationell kampanj för ökat läsande i samarbete med kommuner, skolor och bibliotek.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att utskottet under momenten 2 och 3 bort hemställa

2. beträffande *särskolan*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:Ub227 yrkandena 20 och 21 och med avslag på motionerna 1998/99:Ub13 yrkande 1 och 1998/99:Ub269 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

3. beträffande *läs- och skrivfärdigheter m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:Ub227 yrkandena 6, 7 och 9 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

Sammanfattning.....	1
Skrivelsen	1
Motionerna	1
Utskottet	4
Inledning.....	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	4
Förskolan	5
Grundskolan och gymnasieskolan.....	7
Vuxenutbildning	15
Skolverket m.m.....	18
Sammanfattning av utskottets ställningstagande till motionerna såvitt avser utvecklingsplanen i huvudsak	19
Särskolan.....	19
Övrigt.....	21
Utvecklingsplanen i övrigt.....	22
Hemställen	22
Reservationer.....	23
1. Utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan (mom. 1) – m	23
2. Utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan, m.m. (mom. 1 och 2) – v.....	24
3. Utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan (mom. 1) – kd.....	26
4. Utvecklingsplanen i huvudsak utom såvitt avser särskolan (mom. 1) – fp	27
5. Särskolan, m.m. (mom. 2 och 3) – c	28